

Türk Hukukunda Vergi Tarh ve Tahakkuk Zamanaşımı

31 Ağustos 2023

Yazarlar:

Zeynep Erkan

Ortak Avukat

Uluslararası Özel Hukuk

Tahkim

İş Hukuku

Sözleşmeler Hukuku

Vergi usul kanununda belirtilen tarh ve tahakkuk zamanaşımı süreleri ve bunların kişilerin vergi yükümlülüklerine etkileri üzerine.

Vergi Usul Kanunu 19.maddesine göre vergi ilişkisi vergiyi doğuran olay ile başlar. Vergiyi doğuran olay kişiliğinde gerçekleşmiş olan kimse yükümlü statüsüne girer. Yükümlü statüsündeki kişinin vergi borcunun somut olarak saptanması için vergi tarhı gereklidir. Vergi Usul Kanunu'na göre tarh, çeşitli yöntemlere göre belirlenen matraha vergi oranının uygulanması suretiyle vergi borcunun miktarının hesaplanması işlemidir. Tarh edilen verginin yükümlüye tebliğinden sonra süresinde vergi davası açılmaması ya da açılan davanın reddi ile vergi borcu tahakkuk eder; ödenmesi gereken bir aşamaya gelmiş olur (Vergi Usul Kanunu. md.22).

Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere verginin tarh edilebilmesi için ilk olarak vergi konusunun, üzerinden vergi hesaplanacak ekonomik biriminin, yani matrahının bilinmesi zorunludur. Bundan dolayı matrah belirlenmesi bir hazırlayıcı işlem niteliğindedir. Matrah idari bir işlemle

belirlenebildiği gibi yükümlünün beyanı esas alınarak da hesaplanabilir. Belirtilmelidir ki idarenin bu beyanın doğruluğunu araştırma yetkisi mevcuttur.

Tarh Aşaması

Tarh işlemi idari ve sübjektif bir işlemdir. Vergi Usul Kanunu'na uygun olarak tarh işlemi beş ayrı kategoride değerlendirilebilir:

1. Beyana dayanan tarh
2. İkmalen vergi tarhı
3. Resen vergi tarhı
4. İdarece vergi tarhı
5. Düzeltme yoluyla tarh

Türk hukukunda esas olan beyana dayanan vergi tarhıdır. Beyan yazılı veya sözlü olarak verilebilir ancak asıl olan yazılı beyandır. Yükümlüler ilke olarak kendi beyanlarına dayanan tarhiyata karşı dava açamazlar. Beyan usulünde normalde ayrı ayrı aşamalar olarak bilinen tarh, tebliğ ve tahakkuk aynı anda gerçekleşir.

İkmalen vergi tarhı ise belli bir vergi tarhiyatından sonra ortaya çıkan matrah farkının kapatılması için yapılan bir vergilendirmedir. . Örneğin yükümlü beyan dönemi içinde beyannamesini vermiş ancak defter, kayıt ve belgelerinde yapılan inceleme sonucunda gelirini eksik gösterdiği anlaşılmışsa bu maddî delillerden ortaya çıkan matrah farkı üzerinden ikmalen vergi tarh edilecektir.

Resen vergi tarhında ise matrahın maddî delillere, kanuni ölçülere dayanılarak kısmen ya da tamamen saptanamaması ya da zamanında beyanname verilmemesi gibi durumlar söz konusudur. Bu durumlardan dolayı idare resen matrahı takdir eder ve buna göre tarhiyat gerçekleşir.

Tahakkuk Aşaması

Vergi tarh edildikten sonra yükümlü olan kişiye tebliğ edilir. Tebliğden sonra gelen önemli bir aşama da tahakkuktur. Tahakkuk ayrı bir idari işlem niteliği taşımaksızın verginin ödenecek duruma gelmesini ifade eder. Ancak verginin tahakkuk etmesi ile kesinleşmesi aynı hukuki durumu ifade etmez. Kişiye vergi tebliğ edildiğinde kişi bu borca itiraz etmeksizin ödeyebilir ya

da haksız bir işlemin söz konusu olduğunu düşünüyor ise bu borca itiraz edebilir. Vergi Usul Kanunu 112. Maddesine göre eğer kişi otuz günlük itiraz süresini geçirirse kişi vergi borcunu kabul etmiş sayılır ve vergi borcu kesinleşir. Ancak eğer yükümlü haksız bir işlemin bulunduğunu ileri sürerek vergi mahkemesine başvurursa mahkeme kararı çıkana dek tahakkuk ertelenir.

Vergi mahkemesi yükümlünün iddiasını kabul ederse vergi tahakkuk etmez; buna karşılık vergi mahkemesi davayı reddederse, mahkeme kararı işlem lehine adeta bir karine oluşturduğundan vergi borcu tahakkuk eder ve yukarıda açıklandığı üzere ödenmesi gerekli aşamaya gelir. Davası reddedilip borcu tahakkuk eden yükümlü bir yandan vergisini öder, öte yandan tarh işlemi ve mahkeme kararının hukuka aykırı olduğu kanısını hala taşıyorsa üst yargı mercilerine başvurur. Kanun yollarına başvurma mahkeme aksi yönde bir yürütmeyi durdurma kararı vermedikçe yürütmeyi kendiliğinden durdurmaz. Tahakkuk etmiş ve ödenmiş olan vergi henüz kanun yolları tüketilmediğinden kesinleşmez.

Tahsil Aşaması

Vergilendirme işlemi verginin tahsili ile sona erer ve söz konusu vergi borcu ortadan kalkmış olur. Tahsil aşaması da tarh gibi ayrı bir idari işlem niteliği taşır ve bu niteliğinden dolayı bu aşamadaki hukuka aykırılıklar idari ve yargısal denetim konusu edilebilir. Türk vergi sisteminde tahsil aşamasını düzenleyen asıl kaynak, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'dur.

Zamanaşımı Süreleri

Ödeme dışında vergi borcunu sona erdiren en önemli nedenlerden biri zamanaşımıdır. Vergi hukukunda vergi idaresinin vergiyi isteme yetkisini sınırlandıran iki tür zamanaşımı vardır: Bunlar tahakkuk ve tahsil zamanaşımıdır.

Tahakkuk zamanaşımı süresinin geçmesiyle beraber vergi borcu tahakkuk edemez ve tahsil edilemez hale gelir. Vergi Usul Kanunu'nun 114.maddesine göre, **vergi alacağının doğduğu takvim yılını izleyen yılın başından başlayarak beş yıl** içinde tarh ve yükümlüye tebliğ

edilmeyen vergilerin zamanaşımına uğrayacağını öngörmektedir. Beş yıllık süre, aksine hüküm bulunmadıkça, Vergi Usul Kanununa giren bütün vergiler için geçerlidir.

Tahsil zamanaşımı için ise Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da düzenlemeler öngörülmüştür. Bu kanuna göre kamu alacağı, **vadesinin rastladığı yılı izleyen takvim yılı başından itibaren beş yıl** içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğrar. Bu kanunda verginin vadesi, o verginin ödeme süresinin son gününü ifade etmektedir.

Vergi Hukukunda Sürelerin Hesaplanması

Vergi Usul Kanununun 18. maddesi vergi yasalarında yer alan sürelerin gün, hafta, ay olarak ya da sonlarının belli bir günle ifade edilmelerine göre nasıl hesaplanacaklarını düzenler. Süre gün olarak belli edilmişse başladığı gün hesaba katılmaz ve son günün tatil saatinde biter; Süre hafta veya ay olarak ifade edilmişse başladığı güne son hafta veya ayda tekabül eden günün tatil saatinde biter. Sürenin bittiği ayda, başladığı güne tekabül eden bir gün yoksa süre o ayın son gününün tatil saatinde biter; Sonu belli bir gün ile tayin edilen sürelerde, süre o günün tatil saatinde biter; Resmi tatil günleri süreye dahildir. Sürenin son günü resmi tatile rastlarsa tatili takip eden ilk iş gününün tatil saatinde biter.

Vergi Hukukunda Sürelerin Uzaması

Bunlardan birinin varlığı durumunda zamanaşımı süresi durup sebep ortadan kalktıktan sonra işlemeyen süre kadar uzar.

- 1. Mücbir Sebep:** Kanunda mücbir sebebin tanımı yapılmamış ancak örnekler sıralanmıştır:
 - 1) Vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk; 2) Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler; 3) Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler (yokluklar); 4) Sahibinin iradesi dışında sebepler dolayısıyla defter ve vesikaların elden çıkmış bulunması gibi hallerdir.
- 2. Zor Durum:** Vergi Usul Kanununun 17. maddesine göre zor durumda olmaları nedeniyle vergi işlemleri ile ilgili ödevleri süresi içinde yerine getiremeyecek olanlara yasal sürenin

bir katını geçmemek üzere Maliye Bakanlığınca uygun bir mühlet verilebilir. Süre talebinde bulunanların yasal süre dolmadan idareye başvurmaları ve idarenin de gösterilen mazereti kabul etmesi gerekir. Vergi Usul Kanunu zor durumun koşullarını belirtmemiştir. Mücbir sebep sayılmamakla birlikte yükümlünün vergi işlemlerini ve ödevlerini yerine getirmesini engelleyen birçok neden “zor durum” kavramına girebilir. Örneğin, yükümlünün annesinin trafik kazası geçirerek hayati tehlike altında hastanede yatması mücbir sebep sayılmasa da Maliye Bakanlığınca zor durum sayılabilecektir.

- 3. Özel Durumlar:** Vergi Usul Kanununda öngörülen genel hükümlerin yanı sıra vergi yasaları da özel durumlarla ilgili olarak belirli sürelerin uzayacağını hükme bağlamıştır. Örneğin Hazine ve Maliye Bakanlığı beş yüzden fazla yükümlüsü bulunan vergi dairelerine para yatırma sürelerini vadenin bitmesini izleyen tarihten başlayarak on beş gün uzatmaya yetkilidir.

Takdir komisyonuna sevk de tahakkuk zamanaşımını durduran bir nedendir. Tahsil zamanaşımını kesen nedenler ise Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun’un 103. maddesinde on bent halinde gösterilmiştir. Bunlar başlıca ödeme, haciz uygulaması, ödeme emri tebliği ve yasada sayılan diğer nedenlerdir.

Erkan Attorney Partnership
Dumlupınar Bulvarı No: 274/2
Mahall Ankara C2 Blok
Kat: 3 Apt: 4
Çankaya 06530
T: +90 (557) 42 55

Bu bilgi yazısı sizlere kolaylık sağlamak için hazırlanmış olup hukuki tavsiye niteliği taşımaz. Müvekkillerimize ve diğer ilgililere genel bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Uygun hukuki tavsiye almaksızın, herhangi bir özel durumda bu bilgi yazısına dayanarak hareketedilmemelidir ve işbu bilgi yazısı, yayınlandığı web sitesi dışındaki web sitelerine bağlantılar içerebilir.

Erkan Avukatlık Ortaklığı, kendi web sitesi dışındaki hiçbir web sitesinden sorumlu değildir ve başka herhangi bir web sitesine ilişkin bilgileri, içeriği, sunumu veya doğruluğunu onaylamamakta veya bunlara ilişkin açık veya zımni herhangi bir garanti vermemektedir. Bu bilgiler telif hakkı ile korunmaktadır ve Erkan Avukatlık Ortaklığının önceden yazılı izni olmadan çoğaltılamaz veya yabancı bir dile çevrilemez.

2023 Erkan LLP